

Peter Mikša, Kornelija Ajlec, **Slovensko planinstvo : Slovene mountaineering**, Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 2011. 188 strani, slovenski in angleški jezik.

Zgodovinski pregled prostočasne dejavnosti, ki se ji po navedbah avtorjev posveča, ali pa vsaj občasnoudejeuvtvuje največje številou registriranih članou v Sloveniji. Slovensko planinstvo je pregled zgodovine slovenskega planinstva od začetnih vzponou, osnovanja Slovenskega planinskega društva, preko skoraj stou dvajsetih let delovanja krovne planinske organizacije vse do odprtja Planinskega muzeja v Mojstrani. Je predvsem pregled dela in uspehou članou planinskih organizacij in njihovih predhodnikov.

Planinska zveza Slovenije je po več kot treh desetletjih zopet izdala zgodovino organiziranega planinstva. Nekaj podobnih pregledou je nastalo povečini ob obletnicah ustanovitve Slovenskega planinskega društva, nekatera pa kot plod dolgoletnega zbiranja gradiva in virou (Tone Strojina). V nečem pa je ta monografija prva, kar je poudarjeno že v uvodu, kjer tudi okrca zgodovinarja za primanjkljaj na tem področju zgodovinopisja; nastala je znotraj zgodovinske stroke. Avtorja, Peter Mikša in Kornelija Ajlec sta namreč oba zgodovinarja, zaposlena na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, prvi kot asistent, ki se med drugim ukvarja z zgodovino športa in planinstva, druga kot mlada raziskovalka s temami iz 20. stoletja.

Knjiga kot celota je zasnovana dvojezično in sicer tako, da je leva polovica strani namenjena slovenskemu besedilu, desna pa angleškemu, ki ga je prevedla Saša Mlacović, razlike v dolžini besedila pa so smiselno zapolnjene s preko tristo fotografijami. Sestavljena je iz šestih večjih sklopou, ki so naprej razdeljeni v štiriinosemdeset (pod)poglavij. Dodatna vrednost je tudi priloga treh preglednic, štirih grafov in dveh zemljevidou. Knjigo zaključuje časovni trak, na katerem so nanizani pomembnejši dogodki v slovenskem planinstvu in okoli njega. Na koncu sledijo še opombe, seznam virou in literature in seznam kratic in okrajšav. Oblikovanje je delo Gorazda Krumpaka.

Uvodni del Bralcu knjige na pot je prispeval Matija Zorn, ki na kratko predstavi nekatere preglede zgodovine slovenskega planinstva, opiše knjigo in zaključii z mislijo, da je knjiga namenjena predvsem domači in tuji široki javnosti, da spozna zgodovino planinstva »ki je del naše kulture in nacionalne identitete.«

Prvo poglavje, »Terra Incognita – Nepoznana deželaa« ponudi Olimp kot goro bogou, ki zaseda prvo mesto v zapisih, sledijo ji zapisi v Bibliji in Hanibalovo

prečenje Alp. Od tega uvodnega dela, kjer je šlo bolj za nujo potovanja kot planinstva za lastno veselje pa pridemo do Francesca Petrarce, ki se je leta 1336 s spremstvom vzel na Mont Ventoux v Provansi. Sledi poglavje »Prvi raziskovalci in prvi pristopi v naših gorah«, ki predstavlja začetke opisanih poti v gore, predvsem z namenom botanike in geologije. Predstavljeni so G. A. Scopoli, prvi štirje pristopniki na Triglav in številni drugi.

Sledi najboljše poglavje z naslovom »Zametki društvenega organiziranja«, ki obsega 55 strani in zajema obdobje od ustavne dobe v času habsburške monarhije pa od konca druge svetovne vojne. Velik del besedila je posvečen organiziranju Slovenskega planinskega društva, izvemo za nasprotovanje avstrijsko – nemških društev, pa tudi za neformalna združenja ljubiteljev planin kot so *piparji* ali *drenovci*. Podrobno je popisana nastanek SPD, veliko je podatkov o prvih vzponih na neosvojene vrhe in nastanek Aljaževega stolpa. Predstavljena je organizacija in dejavnosti društva, od Planinskega vestnika do organiziranja vodniške in reševalne službe in začetkov alpinizma. Poleg Slovenskega planinskega društva so predstavljena še društva s podobnimi cilji: TK Skala, Prijatelji prirode, TK Skuta, PK Krpelj in Celjski turistovski klub Ojstrica.

Naslednje večje poglavje ima naslov »Po drugi svetovni vojni«, v katerem se SPD preimenuje v Planinsko zvezo Slovenije, predstavi pa predvsem umestitev društva oziroma zveze v družbeni prostor in aktivnosti glede odpravljanja posledic vojne v gorah, kjer so bile nekatere kočje opustošene, druga pa zapuščene.

Sledi poglavje »Planinska zveza Slovenije«, ki zajema čas do nastanka knjige oziroma ustanovitve Planinskega muzeja v Mojstrani. Delovanje PZS se je širilo z oblikovanjem transverzal, ki povezujejo številne poti v daljše ture, z organiziranjem Planinske založbe in ureditvijo vodniške službe. Sledi predstavitev alpinizma v obdobju med koncem druge svetovne vojne do prve odprave v Himalajo, razmah alpinizma in oblikovanje Alpinističnih odsekov. Opisano je tudi delo Inozemskega odseka, ki je skrbel za sodelovanje z tujimi društvi in omogoča slovenskim plezalcem številne pomembne dosežke v alpinizmu, na kratko pa je predstavljeno tudi SPD Bariloče in SPD Buenos Aires, ki sta nastali leta 1951.

V delu je tudi pregled vseh pomembnejših slovenskih (in jugoslovanskih) odprav v Himalajo, od prve na Trisul leta 1960 do osme na Lotse 1981, pa tudi številne manjše, kot je ženska odprava na Pik Komunizma v Tadžikistanu leta 1982 in ostali uspehi slovenskih plezalcev.

Knjiga ne ostaja zgolj pri klasičnem alpinizmu, pač pa dobro predstavi tudi nastanek in porast športnega plezanja, predvsem v mladinski in ženski konkurenci pa so plezalci dosegli dobre rezultate na najvišjih nivojih, tudi naslov svetovne prvakinje Martine Čufar 2001 in dva naslova skupne zmagovalke svetovnega pokala.

Ločeno poglavje je namenjeno alpinističnemu smučanju, ki je v Sloveniji prisotno od leta 1972, ko sta se čez vzhodno steno Škrlatice spustila Matija Maležič in Boris Krivic, tekom let, predvsem v devetdesetih pa so bile presmučane vse primerne smeri v Sloveniji, Slovenski alpinisti-smučarji so presmučali praktično vse vrhove celin in so postavljali mejnike v alpinističnem smučanju.

Delček je namenjen tudi Slovenskemu planinskemu muzeju, za katerega je bila dana pobuda že v začetku 20. stoletja, realizirana pa v letih 2007–2010, s predhodnimi pomembnejšimi razstavami leta 1933 in 1955, postavitvijo Triglavске muzejske zbirka leta 1984 in končno nastanka Planinskega muzeja, ki je svoja vrata odprl v Mojstrani leta 2010.

Predzadnje poglavje je namenjeno kratki predstavitvi vseh dosedanjih predsednikov SPD oziroma PZS, dodane pa so pomembnejše spremembe v času njihovega predsedovanja. Sicer je poglavje precej faktografsko, vendar menim da ga lahko jemljemo kot poklon delu voditeljem SPD in PZS.

Zadnje poglavje nosi naslov »Samozavestno naprej ali slovenska šola gorništva«, katerega avtor je Borut Peršolja. To poglavje ponuja razmislek o planinstvu kot o dejavnosti, ki je bolj ali manj način življenja ter pomenu deljenja planinskega znanja in odnosu človeka do gora, narave in nenazadnje ljudi.

Petnajststranski časovni trak obsega vse pomembnejše dogodke v slovenskem planinstvu, za lažjo časovno predstavo pa so dodani še nekateri pomembnejši dogodki, denimo začetki in konci svetovnih vojn, postavitvev nekaterih razstav. V dopolnilnih razlagalnih odstavkih je na kratko predstavljena slovenska zgodovina, tako da lahko bralec lažje najde družbeni in časovni kontekst, predvsem pa so ti odstavki pomembni za tuje bralce, saj najbrž slabše poznajo slovensko zgodovino.

V knjigi je nekaj napak, ki so večinoma lektorske ter nekaj oblikovnih. Po zapisu Matije Zorna v Bralcem knjige na pot le-ta obsega 27 večjih poglavij, ki so razdeljena na manjše sklope, vendar v kazalu tega nekako ne uspemo zaslediti, saj je očitno prišlo do manjše napake v oblikovanju in iz kazala žal ne prepoznamo razporeditve. Želel bi si doslednost pri uporabi plemiških nazivov, na strani 17 bi že v mednaslovu pričakoval zapis imena Franc Hohenwarta s »plemeniti«, če je naziv uporabljen tudi v besedilu, poleg tega pa je bil denimo tudi Žiga Zois baron. Poleg tega je pri podnapisu slik na strani 127 napačno uporabljena leva in desna, vendar sta sliki tako različni, da napaka ne zmanjša uporabnosti. Morda bi si nepoznavalec vseh slovenskih gora, o katerih je govora v monografiji, želel še pregledno karto vrhov, prav tako pa bi ta koristila tudi tujemu bralstvu, ki morda ne pozna bogastva slovenskih planin.

Za knjigo lahko rečem da dobro predstavlja slovensko planinstvo, sledi virom in kronološkemu principu. Doseže svoj namen: predstavi zgodovino planinstva, zgodovino planinske organizacije in položaj planinstva danes. V opombah ponuja dovolj možnosti za poglobljeno raziskovanje in postavlja vprašanja, na katera bodo poleg planincev odgovarjali tudi zgodovinarji. V virih najdemo seznam mnogih osebnih arhivov, ki ponujajo mnogo možnosti za raziskovanje. Poleg tega so objavljene številne slike vrhov in smeri, ki jih prvič vidimo ravno tukaj, nekatere že poznane pa pokažejo lepoto slovenskih gora in uspehe planinstva. Naj na koncu pripomnim še to da je eden od namenov tudi promocija PZS in takšna monografija je eden boljših načinov.